

Yvette Delsaut, *Carnets de socioanalyse. Ecrire les pratiques ordinaires. Préface, édition et choix des textes* Andrea Daher. Editions Raisons d'agir, coll. Cours et travaux, Paris, 2020

Cele opt capitole ale acestei cărți de 221 de pagini sunt în același timp o antologie a articolelor publicate de Yvette Delsaut vreme de trei decenii și o reconstituire a parcursului autoarei. Prefața¹ („Ce qu'écrire veut dire”, „Ce vrea să spună a scie”, parafrază a titlului unei cunoscute cărți a lui Pierre Bourdieu, *Ce que parler veut dire*) trece în revistă reperaile unei cercetări socioanalitice în absența unei poziționări disciplinare ferme: sunt menționate, alături de sociologie, arheologia și etnografia, prin prioritatea acordată observației – a spațiului domestic, a obiectelor, a căror „epuizare” o predicase și practicase Georges Perec, consemnând tot ce putea fi observat în piața Saint-Sulpice din Paris². Socioanaliza este corespondentul psihanalizei în spațiul sociologiei, iar „carnetele” trimit la un posibil jurnal de teren care consemnează cele văzute, știute și neștiute.

Primul text, „Economia limbajului popular”, are ca punct de plecare interviul luat unei muncitoare de 61 de ani, semianalfabetă, punând problema distanței dintre oral și scris într-o asemenea întreprindere. Scoate în evidență diferențele față de cei care vorbesc „ca la carte” în opoziție explicită față de discursul literar, în ciuda unor apropieri stilistice de autori precum Céline, Queneau, Beckett. Însă miza studiului este observarea corespondenței dintre structura limbajului și structura spațiului domestic. Fotografiate și descrise sunt obiectele din interiorul unei locuințe muncitorești. Aparenta organizare anarhică a spațiului „presupune în același timp refuzul oricărei raționalizări a economiei domestice și indiferența față de orice formalism” (p. 24). Concluziile articolului indică faptul că avem de-a face cu o altă economie decât cea orientată spre maximizarea profitului, în organizarea interiorului ca și în modul de folosire a limbajului.

Cel de-al doilea capitol, „Dubla căsătorie a lui Jean Céliste”, este construit în jurul pregătirilor acestei căsătorii, la primărie și la biserică, dialogul în familie reprodus în detaliu punând în evidență distribuția rolurilor în organizarea ceremoniilor, calendarul evenimentelor, ritualurile, dansurile și jocurile³, pentru a situa în cele din urmă întreaga istorie în decorul social din care face parte. Această descriere etnografică a unei căsătorii

1. Autoarea prefeței și a antologiei este profesoară la Universitatea federală din Rio de Janeiro.

2. Georges Perec, *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien*, éd. Christian Bourgois, Paris, 1982 [1975].

3. Între care *la farandole*, un fel de perniță...

a devenit în decursul timpului material didactic, fiind reprodusă în antologii și manuale, datorită indicațiilor metodologice, dar și pentru că se înscrie printre textele ilustrative ale primei serii din revista *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, al cărei manifest, semnat de Pierre Bourdieu, „Metodă științifică și ierarhie socială a obiectelor”¹, o situa în răspăr față de convențiile academice.

„L'inforjetable”, capitolul al treilea, pornește tot de la o istorie de familie din clasele populare, titlul fiind un cuvânt francizat (*unforgettable*, adică „de neuitat”, fiind între altele și titlul unei faimoase piese cântate de Nat King Cole). Anglicismul trădează aspirațiile culturale ale unei familii în ascensiune grație studiilor copiilor, dar constrânsă la forme improvizate de adaptare domestică. Și aici e sugerată analogia dintre limbaj și modul de locuire, apartamentul amenajat prin renovarea unei case păărăginite, totul sub semnul provizoratului. Baia face aici obiectul unei observații atente, pentru că a impus schimbări comportamentale fără a fi integrată cu totul în economia practicilor familiale. Dovadă și comentariul ușor malițios al gazdei atunci când observă utilizarea zilnică a băii de către un oaspete: „trebuie să fie murdară tare dacă e nevoită să se spele în fiecare zi!” (p. 100).

Cel de-al doilea text amplu al acestei antologii, capitolul al patrulea, este „O fotografie de clasă”: o clasă de fete de 14-15 ani, fotografiată în 1951 (printre eleve se află și autoarea și sora ei), al cărei „istoric” este descris în amănunțime, mergând mai departe în analiza cadrului școlar (o școală normală de învățători), cu diferitele parcursuri școlare ale elevelor, perspectivele lor de viitor, legăturile familiale, dar și particularitățile unei comunități feminine adolescente, cu prejudecățile vremii (absența unei adevărate educații sexuale, superstițiile, jocurile, ritualurile). Sunt reproduse și aici mai multe fotografii-suport pentru analiză.

Voi renunța la prezentarea capitolelor 5 („Scuze la masculin”), 6 („Primele cinci zile”) și 7 („Arabii din TGV²-ul Paris – Bordeaux”) pentru a dispune de ceva mai mult spațiu pentru ultimul capitol, 8, „Expunerea prin imagine a unui spațiu privat: o întreprindere științifică riscată”. Reconstituirea contextului redactării studiilor (capitolelor) precedente atrage atenția asupra importanței materialului fotografic în trei dintre acestea, apărute inițial în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* (între 1975 și 1988), participând la o *revoluție simbolică* ce nu-și spusese încă numele, dar anunțată de Bourdieu de la primul număr și prinzând ulterior contur și fiind revendicată ca atare. Era vorba despre o operațiune de *dezvăluire*, care să poată face vizibil invizibilul, adică partea ascunsă a lumii sociale. Ascunderea sau disimularea avea (și are) loc prin ocuparea spațiului public de către obiectele „nobile” (*arătoase*) și chiar prin diviziunea dintre *public* (ce se vede) și *privat* (ceea ce este *intim, tănuit*). Capitolul poartă de altfel ca motto o definiție de dicționar: „A expune: a dispune astfel încât a pune la vedere; a prezenta în ordine; a așeza astfel încât a face posibilă acțiunea de...; a abandona, a lăsa în seama a...; a pune în pericol” (p. 195). Or, cercetările întreprinse de Yvette Delsaut procedau la o dublă expunere: mai întâi, a obiectelor considerate nedemne de atenție, ascunse, discrete, disimulate și protejate, social (legal) și moral (din pudoare). O expunere care nu putea fi legitimată decât ca *obiectivare*, și în acest sens aparatul de fotografiat devenea instrumentul

1. Considerat un „manifest inaugural”, publicat în primul număr (din 1975) al revistei (ARSS), voia să demonstreze „militantismul în materie de metodologie” al echipei conduse de Pierre Bourdieu (p. 197).

2. *Train à Grande Vitesse*, tren supra-rapid pe căile ferate franceze.

ideal de producere, prin obiectiv, de obiecte. În același timp, disimulează și protejează subiectul ascuns în spatele obiectivului, dezvăluit acum printr-o scriere retrospectivă. Căci o bună parte a terenului de cercetare este universul familial al autoarei, doar prezența ei în scenele observate putea face posibilă obiectivarea. Un exercițiu de autoanaliză care închide cercul deschis acum aproape o jumătate de secol, ale cărei figuri par desprinse „de pe altă lume”, reîntrupate și prezente prin actul magic al cercetării.

Mihai Dinu GHEORGHIU